

Sygn. akt VIII U 301/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 lipca 2020 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	sędzia Patrycja Bogacińska-Piątek
Protokolant	Justyna Jarzombek

po rozpoznaniu w dniu 31 lipca 2020 r. w Gliwicach

sprawy E. B. (B.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

przy udziale B. L.

o podstawę wymiaru składek

na skutek odwołania E. B.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

z dnia 13 grudnia 2019 r. **nr** (...)

1. oddała odwołanie;
2. zasądza od odwołującej E. B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;
3. przyznaje od Skarbu Państwa na rzecz adwokata J. Ż. kwotę 180zł (sto osiemdziesiąt złotych) powiększoną o 23% podatku VAT tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej odwołującej z urzędu.

(-) sędzia Patrycja Bogacińska-Piątek

Sygn. akt VIII U 301/20

UZASADNIENIE

Decyzją z 13 grudnia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. stwierdził, że E. B. jako pracownik u płatnika składek P.U. (...) B. L. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od 29 lipca 2019 r. z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za pełny miesiąc w wysokości 2250 zł.

W uzasadnieniu decyzji organ rentowy zakwestionował określoną w umowie o pracę z 29 lipca 2019 r. wysokość wynagrodzenia za pracę E. B. w kwocie 5000 zł brutto miesięcznie. ZUS Oddział w Z. wskazywał, że E. B., która w

okresie od 28 stycznia 2019 r. do 27 lipca 2019 r. odbywała u płatnika składek B. L. staż z Powiatowego Urzędu Pracy w G., została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych z podstawą wymiaru składek za lipiec 2019 r. w kwocie 483,87 zł, za sierpień 2019 r. w kwocie 5000 zł, za wrzesień 2019 r. w kwocie 166,67 zł, za październik 2019 r. w kwocie 0 zł. Od listopada 2019 r. E. B. stała się niezdolna do pracy w związku z ciążą. W ocenie organu rentowego ustalenie dla E. B. wynagrodzenia w wysokości 5000 zł w sytuacji, gdy umowa została zawarta jedynie do dnia porodu i biorąc pod uwagę fakt, że inni pracownicy płatnika składek osiągalni dużo niższe wynagrodzenie, miało na celu stworzenie możliwości skorzystania przez E. B. z wyższych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, tj. zasiłku chorobowego i macierzyńskiego. ZUS Oddział w Z., powołując się na treść art. 58 k.c., zakwestionował ważność uzgodnień stron umowy o pracę w zakresie dotyczącym ustalenia wysokości wynagrodzenia, z uwagi na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego i obejście prawa.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła E. B., wnosząc o zmianę zaskarżonej decyzji i uznanie, że podlegała ona ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę u płatnika składek z podstawą wymiaru składek 5000 zł miesięcznie. Ubezpieczona powołała się na zasadę swobody umów i wskazała, że wynagrodzenie ustalone w umowie o pracę 29 lipca 2019 r. było adekwatne do jej kompetencji, wiedzy i obowiązków, które wykonywała w pracy.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko wyrażone w zaskarżonej decyzji, a także o zasądzenie od odwołującej na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

B. L. poparła stanowisko odwołującej.

Sąd ustalił, co następuje:

Odwołująca E. B., urodzona (...), ma wykształcenie średnie ekonomiczne. Ukończyła również kilka kursów i szkoleń z rachunkowości, samodzielnego księgowania i obsługi kadrowo-płacowej. W latach 2013-2017 pracowała jako księgowa. W 2018 r. była zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy w G. jako bezrobotna.

Pod koniec listopada 2018 r. odwołująca, chcąc podjąć zatrudnienie, zgłosiła się do płatnika składek B. L.. Zainteresowana B. L. zdecydowała się zatrudnić odwołującą w P.U. (...) B. L. na stanowisku księgowej w ramach stażu z urzędu pracy. Umowa w sprawie organizacji stażu u płatnika składek została zawarta w Powiatowym Urzędzie Pracy w G. 19 stycznia 2019 r. Okres trwania stażu ustalono od 28 stycznia 2019 r. do 27 lipca 2019 r.

Wiosną 2019 r. odwołująca poinformowała płatnika składek, że jest w ciąży. B. L., po skonsultowaniu sytuacji odwołującej z pracownikami urzędu pracy, zawarła z odwołującą w dniu 29 lipca 2019 r. umowę o pracę na czas określony do dnia porodu. Stanowisko odwołującej określono jako księgowa, a wynagrodzenie ustalono na kwotę 5000 zł brutto miesięcznie. B. L. nie chciała zatrudnić odwołującej na dłuższy okres czasu niż do dnia porodu, ponieważ nie zamierzała szukać pracownika na zastępstwo.

Odwołującą wykonywała pracę samodzielnej księgowej w P.U. (...) B. L. do końca października 2019 r. (ósmego miesiąca ciąży odwołującej). Od listopada 2019 r. stała się niezdolna do pracy w związku z ciążą.

Płatnik składek B. L. zatrudniała jeszcze dwóch innych pracowników – księgową, która pracowała od 1 września 2019 r. do 14 lutego 2020 r. oraz pomoc księgowego, który pracuje od 1 lutego 2020 r. w wymiarze 1/4 etatu z podstawą wymiaru składek 525 zł.

Zainteresowana B. L. zeznała na rozprawie 31 lipca 2020 r., że wynagrodzenie w kwocie 5000 zł brutto miesięcznie ustaliła z odwołującą już w listopadzie 2018 r., kiedy zamierzała ją zatrudnić, jednak zdecydowała się w pierwszej kolejności na zorganizowanie odwołującej stażu z urzędu pracy, ponieważ w trakcie jego trwania wynagrodzenie było płacone przez urząd pracy.

Dochód P.U. (...) B. L. w 2018 r. wyniósł 40 780,29 zł, a w 2019 r. 70 796,65 zł.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie: akt organu rentowego, dokumentów dołączonych do odwołania (k. 6-16), informacji Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w G. o dochodach płatnika składek w 2018 i 2019 r. (k. 49), zeznań świadka D. K. (nagranie z rozprawy z 31 lipca 2020 r. k. 71), przesłuchania zainteresowanej B. L. (nagranie z rozprawy z 31 lipca 2020 r. k. 71) oraz przesłuchania odwołującej (nagranie z rozprawy z 31 lipca 2020 r. k. 71).

Sąd ocenił zgromadzony materiał dowodowy jako kompletny, a przez to mogący stanowić podstawę ustaleń faktycznych w sprawie.

Sąd nie dał wiary zeznaniom B. L. w zakresie momentu ustalenia wynagrodzenia odwołującej wynoszącego 5000 zł brutto miesięcznie, albowiem z informacji Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego w G. wynika, że dochód płatnika składek B. L. w 2018 r. wyniósł 40 780,29 zł, co daje około 3400 zł miesięcznie, a zatem B. L. nie było wówczas stać, aby płacić odwołującej takie wynagrodzenie.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z treścią art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 266, ze zm.), zwanej ustawą systemową, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami, z wyłączeniem prokuratorów.

Po myśli art. 11 ust. 1 ustawy obowiązkowo ubezpieczeniu chorobowemu podlegają osoby wymienione w art. 6 ust. 1 pkt 1, 3 i 12, zaś według art. 12 ust. 1 ustawy obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy systemowej, pracownicy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu w okresie od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia ustania tego stosunku.

Za pracownika natomiast – w myśl art. 8 ust 1 – uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, z zastrzeżeniem, że jeżeli pracownik spełnia kryteria określone dla osób współpracujących, o których mowa w ust. 11 – dla celów ubezpieczeń społecznych jest traktowany jako osoba współpracująca.

W myśl art. 46 ust. 1 wskazanej wyżej ustawy płatnik składek jest obowiązany według zasad wynikających z przepisów ustawy obliczać, potrącać z dochodów ubezpieczonych, rozliczać oraz opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy.

Natomiast po myśli art. 18 ust. 1 w związku z art. 20 ust. 1 ustawy, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, ubezpieczenie chorobowe oraz wypadkowe z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Wreszcie, art. 83 ust. 1 ustawy systemowej przyznaje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych kompetencje do wydawania decyzji w zakresie indywidualnych spraw dotyczących w szczególności między innymi: zgłaszania do ubezpieczeń społecznych, przebiegu ubezpieczeń, ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

W przedmiotowej sprawie ostatecznie nie był przedmiotem sporu sam fakt podlegania przez odwołującą obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu jako pracownika zatrudnionego przez płatnika składek P.U. (...) B. L.. Fakt zatrudnienia jej przez tego płatnika składek jak i okres zatrudnienia i faktyczne świadczenie pracy przez odwołującą nie były bowiem negowane przez organ rentowy.

Przedmiotem sporu była natomiast wysokość podstawy wymiaru składek ustalona przez strony umowy o pracę w wysokości 5000 zł brutto.

W ocenie organu rentowego, ustalenie wynagrodzenia w tej wysokości, miało na celu jedynie zapewnienie ubezpieczonej możliwości skorzystania z wyższych świadczeń z ubezpieczenia chorobowego. Argumentami przemawiającymi za takim stanowiskiem były: cięża ubezpieczonej w chwili podpisywania umowy o pracę, zawarcie umowy na czas określony do dnia porodu, dużo niższe wynagrodzenie pozostałych pracowników płatnika składek. ZUS powołał się na nieważność postanowień umowy dotyczących wysokości wynagrodzenia z uwagi na obejście prawa i pośrednio na ich niezgodność z zasadami współzycia społecznego.

Zgodnie z art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy.

W myśl § 2 nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współzycia społecznego.

Z kolei zgodnie z § 3 jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

W ocenie Sądu orzekającego cytowane powyższy przepis znajduje zastosowanie w niniejszej sprawie, gdyż działanie stron w zakresie ustalonego wynagrodzenia naruszało zasady współzycia społecznego.

Ustalenie w umowie o pracę rażąco wysokiego wynagrodzenia za pracę może być, w konkretnych okolicznościach, uznane za nieważne, jako dokonane z naruszeniem zasad współzycia społecznego, polegającym na świadomym osiągnięciu nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu (art. 58 § 3 k.c. w związku z art. 300 k.p.) (vide wyrok Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2014r., I UK 302/13, LEX nr 1503234, wyrok Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2005r., III UK 89/05, OSNP 2006/11-12/192). Każdorazowo jednak należy badać okoliczności konkretnego przypadku.

Dopuszczalna jest ocena ważności treści umów o pracę wg reguł prawa cywilnego na podstawie art. 58 k.c. w zw. z art. 300 k.p., w tym ocena wysokości umówionego przez strony wynagrodzenia dokonywana zarówno na gruncie prawa pracy jak i na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych. Nadto przyjmuje się, że kontrola wynagrodzenia za pracę w aspekcie świadczeń z ubezpieczenia społecznego – zarówno w zakresie zgodności z prawem, jak i zasadami współzycia społecznego – może być prowadzona przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (vide uzasadnienie do uchwały Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2005r., II UZP 2/05, OSNP 2005/21/338).

Zgodnie z art. 78 kodeksu pracy (t.j. Dz.U. z 2019r., poz.1040) wynagrodzenie za pracę powinno być tak ustalone, aby odpowiadało w szczególności rodzajowi wykonywanej pracy i kwalifikacjom wymaganym przy jej wykonywaniu, a także uwzględniało ilość i jakość pracy.

Przyjmuje się, że podstawę wymiaru składki ubezpieczonego będącego pracownikiem stanowi wynagrodzenie godziwe, a więc należne, właściwe, odpowiednie, rzetelne, uczciwe i sprawiedliwe, zachowujące cechy ekwiwalentności do pracy. Ocena godziwości wynagrodzenia wymaga uwzględnienia okoliczności każdego konkretnego przypadku, a zwłaszcza rodzaju, ilości i jakości świadczonej pracy oraz wymaganych kwalifikacji (vide uzasadnienie do uchwały Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2005r., II UZP 2/05, OSNP 2005/21/338). Zdaniem Sądu Najwyższego do oceny ekwiwalentności wynagrodzenia należy stosować wzorzec, który w najbardziej obiektywny sposób pozwoli ustalić poziom wynagrodzeń za pracę o zbliżonym lub takim samym charakterze, który będzie uwzględniał również warunki obrotu i realia życia gospodarczego. W wyroku z 23 stycznia 2014r. (I UK 302/13, LEX nr 1503234) Sąd Najwyższy wskazał, że wzorzec godziwego wynagrodzenia, który czyni zadość ekwiwalentności zarobków do rodzaju i charakteru świadczonej pracy oraz posiadanych przez pracownika doświadczenia i kwalifikacji zawodowych będzie uwzględniał między innymi takie czynniki, jak: siatka wynagrodzeń obowiązująca w zakładzie pracy; średni poziom wynagrodzeń za taki sam lub podobny charakter świadczonej pracy w danej branży; wykształcenie; zakres obowiązków; odpowiedzialność materialna oraz dyspozycyjność.

Na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych wysokość osiąganego wynagrodzenia ma doniosłe skutki gdyż wynagrodzenie stanowi podstawę wymiaru składek na poszczególne ubezpieczenia a zatem ma przełożenie na wysokość pobieranych świadczeń. Niesie to za sobą skutki zarówno w sferze interesu ubezpieczonego jak i interesu społecznego. Ustalenie nadmiernie wygórowanego wynagrodzenia prowadzącego – w okolicznościach konkretnej sprawy – do pobierania wysokich świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nieadekwatnych do odprowadzonych wcześniej składek pozostaje w sprzeczności z zasadami współzycia społecznego, do których na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych należy zaliczyć m. in. zasadę równego traktowania wszystkich ubezpieczonych, zasadę solidaryzmu ubezpieczeń społecznych, zasadę ochrony interesów i niepokrzywdzenia innych ubezpieczonych, zasadę nieuprawnionego nieuszczerplania środków FUS.

Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu Najwyższego. Okoliczności niniejszej sprawy wskazują, że organ rentowy słusznie uznał, iż wysokość ustalonego przez strony w umowie o pracę wynagrodzenia została świadomie zawyżona po to, aby umożliwić odwołującej skorzystanie z wyższych świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

W ocenie Sądu przyznanie wynagrodzenia w takiej kwocie nie uzasadnia sytuacja finansowa pracodawcy. Jak wynika z materiału dowodowego płatnik składek B. L. wykazała za rok 2018 dochód w wysokości 40 780,29 zł, a za 2019 r. 70 796,65 zł. Ustalone przez strony wynagrodzenie odwołującej w wysokości 5000 zł brutto miesięcznie (koszt pracodawcy 6024 zł) w skali roku (w 2019 r.) kosztowałoby płatnika składek 144 576,00 zł, a zatem znacznie przekraczałoby osiągniany przez niego roczny dochód i to zarówno w 2018 r. jak i w 2019 r. Tak przyjęte wynagrodzenie było obiektywnie niemożliwe do zrealizowania.

Sąd orzekający nie neguje prawa stron do swobodnego ustalenia wysokości wynagrodzenia ani nie kwestionuje posiadanych przez ubezpieczoną kompetencji, niemniej jednak w okolicznościach niniejszej sprawy ustalona wysokość wynagrodzenia nie znajduje uzasadnienia.

Nadto Sąd zwrócił uwagę, że płatnik składek nie zatrudnił nikogo w miejsce odwołującej na stanowisko samodzielnej księgowej, a obecnie jedynym jej pracownikiem jest osoba zatrudniona jako pomoc księgowej na ¼ etatu z podstawą wymiaru składek 525 zł.

W związku z powyższym, zdaniem Sądu, ustalona przez strony wysokość wynagrodzenia narusza zasady współzycia społecznego, a zatem podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne powinna stanowić kwota wskazana przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji. W tym zakresie wysokość wynagrodzenia narusza zasady współzycia społecznego i w konsekwencji w tej części umowa o pracę jest nieważna z mocy art. 58 § 3 k.c.

W konsekwencji Sąd – na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. – oddalił odwołanie w pkt 1.

O kosztach zastępstwa procesowego Sąd orzekł w pkt 2 wyroku na podstawie art. 98 k.p.c. i § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265) zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu. Sąd miał na uwadze, że w sprawie nie może mieć zastosowania § 9 ust. 2 tego rozporządzenia ponieważ niniejsza sprawa była sprawą o podstawę wymiaru składek nie zaś o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego. W niniejszej sprawie wartość przedmiotu sporu stanowiła różnica pomiędzy wartością składek zadeklarowanych przez płatnika składek od składek wynikających z zaskarżonej decyzji, tj. 1083,66 zł.

W pkt 3 wyroku Sąd przyznał od Skarbu Państwa na rzecz adwokata J. Ż. kwotę 180 zł powiększoną o 23% podatku VAT tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej odwołującej z urzędu. Wysokość kosztów Sąd ustalił w oparciu o § 8 ust. 2 oraz § 4 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 18).

(-) sędzia Patrycja Bogacińska-Piątek